

STØT BØRN I MALI
GI' EN 5'ER OM DAGEN!

Gør en kæ

KLIP

BØRNEfonden

POLITIKEN.DK

NYHEDER

KULTUR

SPORT

DEBAT

IBYEN

FORBRUG

REJ

10

Annonce

1.000.000 REJSER PÅ SAS

Book senest 22. januar ➔

Afrejse fra København i perioden 15/2-15/9 2013 (USA: 15/2-15/6 2013). Begrænset antal pladser.

Annonce

KRONIKEN 22. SEP. 2010 KL. 00.01

Pas på den ensrettede kommercielle planteavl

JEG kunne godt tænke mig, at vi en gang imellem så lidt indad på, om vi også kunne gøre mere inden for vor egen kulturkreds, skriver dagens kronikør.

Nogle få store planteforædleres økonomiske interesser bringer fødevarer sikkerheden i fare.

AF **ANDERS BORGEN**

Forestil dig, at man inden for musikindustrien besluttede, at gammel musik fremover kun skulle bevares i arkivet hos Danmarks Radio, at musik kun måtte komponeres af uddannede personer fra musikkonservatoriet, og at man skulle have tilladelse af komponisten, før man måtte spille musikken.

Hvad ville der så ske?

Sandsynligvis ville der stadig blive både komponeret og spillet en del udmærket musik, og vi ville slippe for al den ørestøj, som skyldes dårligt uddannede komponister og musikere. De udøvende musikere ville nok også opnå en mere anstændig indkomst frem for de kummerlige forhold,

FAKTA

Anders Borgen er ph.d., agronom.

	Print	0
	Tip os	
	Mail	0
	Del	0
	Tweet	0

som mange amatør- og undergrundsmusikere i dag tilbydes. Altså på én gang en sikring af forbrugerne mod dårlig smag og uprofessionalisme og samtidig en beskyttelse af de gode, succesfulde musikere mod forstyrrende konkurrence fra plattenslagere.

Alligevel vil nogle måske komme til at savne det mere rebelske og eksperimenterende, hvoraf noget vil være med til at udvikle musikken i fremtiden. Meget musik ville blive bevaret på cd'er, men måske ville vi miste nogle traditionelle fødselsdags- og skålsange og den slags, som kun holdes i live i lokale traditionelle sammenkomster.

Uanset hvor meget man så hader punkmusik eller klassisk barok, så er de fleste nok glade for den kunstneriske frihed, så længe den også omfatter friheden til at slukke for radioen, når den spiller noget, vi ikke kan lide. Enhver indskrænkning af den kunstneriske frihed vil gå ud over bredden i musikken, og hele tankegangen er os så fremmed, at vi kun kan forestille os det ske i eksotiske lande som Nordkorea og den slags.

Den vestlige industrialiserede verden vil gerne opfattes som forkæmper for kulturel og personlig frihed, og udbredelsen af vor industrialiserede kulturform opfattes som synonym med frihed. Hvis vor militære overlegenhed havde givet os en mere ubesværet sejr i Afghanistan og Irak, ville mange utvivlsomt være parate til at gå i krig også i mange andre lande for at sikre sådanne basale frihedsrettigheder. I stedet må vi nøjes med at bruge WTO og andre internationale aftaler til at udbrede denne kultur til de lande, som vi ikke kan eller vil gå i krig med.

Vore kulturplanter er udviklet gennem årtusinder ved, at landmænd mere eller mindre bevidst har udvalgt planter med attraktive egenskaber og på den måde forædlet dem fra vilde urter til nyttige kulturplanter.

Jeg vil ikke argumentere for at indskrænke hverken den personlige eller kulturelle frihed, og i hvert fald ikke på musikområdet. Tværtimod kunne jeg godt tænke mig, at vi en gang imellem så lidt indad på, om vi også kunne gøre mere inden for vor egen kulturkreds.

Vore kulturplanter er udviklet gennem årtusinder ved, at landmænd mere eller mindre bevidst har udvalgt planter med attraktive egenskaber og på den måde forædlet dem fra vilde urter til nyttige kulturplanter. En kulturarv, der ligesom musikken er i stadig udvikling, og som bygger videre på vore forfædres kærlighed til smukke blomster og nærende fødeplanter.

Om forædlingen af en smuk blomst er mere eller mindre kunst eller håndværk sammenlignet med at male den eller beskrive den i toner, kan man nok diskutere længe, men at der i alle tilfælde er tale om kulturelle aktiviteter, kan der næppe være tvivl om, og i alle tilfælde må der være et ønske og et krav om frihed i arbejdet som en forudsætning for at opnå den kulturelle mangfoldighed, som vi hylder som en central del af vor moderne kulturkreds.

Ser vi på den måde, hvorpå vi forvalter vore udviklingsmuligheder for kulturplanter, adskiller de sig væsentligt fra andre grene af kulturlivet. Her overlades intet til tilfældigheder, og detaljreguleringen står ikke tilbage for selv de mest tilbagestående stammesamfund under sharialovgivning. Hvis jeg køber en pose med olieræddike, må jeg så de frø, jeg høster på planterne.

Uanset planteart må jeg ikke forære nogen som helst frø høstet i min have til min nabo. For lovligt at kunne sælge eller forære frø væk skal dyrkningen være certificeret af Plantedirektoratet, og sorterne skal være optaget på EU's officielle sortsliste, hvilket i praksis koster flere hundrede tusinde kroner og derfor er forbeholdt nogle få europæiske og som hovedregel multinationale firmaer.

For at blive godkendt skal sorterne opfylde meget specifikke krav, som kun kan tilfredsstilles ved mange års arbejde med at fjerne al mangfoldighed i sorterne og ensrette dem til de specifikke krav. Udviser blot en enkelt plante en forkert farve af voksbelægning på bladene, bliver handel med sorten forbudt.

Det kan næppe komme bag på nogen, at de strikse forhold for

handel med frø er gået hårdt ud over mangfoldigheden, ligesom det ville have været tilfældet, hvis man indførte tilsvarende forhold for musikudøvelsen. Siden vi begyndte på moderne planteforædling for godt 100 år siden, har vi ifølge FAO mistet 75 procent af den genetiske variation blandt vore kulturplanter. I dag kontrollerer blot 10 firmaer i verden omkring 70 procent af verdenshandlen med frø, hvilket er næsten en fordobling inden for de sidste 10 år. De samme firmaer sidder på en tilsvarende andel af verdenshandlen med kemikalier til landbruget. I de flestes ører lyder det ikke rart, men er det noget, vi skal bekymre os om?

Der er en sammenhæng mellem, hvad vi dyrker på marken, og hvad vi spiser. 'Ny nordisk mad' er en bevægelse blandt nordiske kokke om at udvikle vor mad i en positiv retning, men udviklingen begrænses af mulighederne for at skaffe spændende råvarer.

Et bageri, som ønsker at lave et nyt brød af en kornsort med bestemte egenskaber, kan ikke bare gøre det. For at bageren kan få kornet, skal det dyrkes, og så skal sorten kunne optages på EU's officielle sortliste. Kan den ikke det, eller kan bageren ikke betale det, som det koster, så må han tilbage til de traditionelle spandauere lavet af standardvarerne.

På den måde går der den samme røde tråd gennem hele fødekæden af vor mad, lige fra såsædsindustrien over grovvarerhandlen med landbrugsvarer til detailhandelskæderne og til sidst helt ind til ensformigheden i de råvarer, vi laver vor mad af. Sundhedsmyndighederne anbefaler en varieret kost, og noget kan vi da gøre ved at veksle mellem æbler og pærer, men det handler også om, at ikke alle æblerne er af sorten Fuji fra Italien, og her bliver vi nødt til at gå helt tilbage og se på såsædslovgivningen også.

Gamle sorter bevares i dag i såkaldte genbanker – en slags museer for frø, hvor alle nye sorter bevares, når det efter nogle år ikke længere må sælges lovligt, fordi det ikke længere kan betale sig for firmaerne at betale den årlige udgift for at have dem på EU's sortliste. Gamle sorter bevares også der, hvis de var indsamlet på det tidspunkt, hvor genbankerne opstod, hvilket i Danmark var engang i 1980'erne.

Da der kun må dyrkes officielle og godkendte sorter, er der ikke længere nogen af de såkaldte landsorter tilbage, altså de sorter, som landmændene selv skabte ved at dyrke deres egen såsæd og på den måde lade dem tilpasse sig de lokale forhold gennem lang tid. Det er i landsorterne, man finder den største genetiske variation, og i planteforædlingen er det som hovedregel herfra, man henter nye egenskaber i udviklingen af nye sorter ved at krydse dem med de moderne forædlede sorter.

De findes i dag kun i visse sydlige, ikkeindustrialiserede lande og så på det illegale marked. På den måde er udviklingen af nye sorter i den industrialiserede verden baseret på, at vi nasser gener fra de fattigste bønder i verden, for det er dem, der bevarer den genetiske mangfoldighed for os, fordi de ikke har råd til at købe de kommercielle sorter og dermed følge den lovgivning, som vi presser ned over hovedet på deres regeringer.

Der indsamles ikke landsorter på vore breddegrader til bevaring i genbankerne, for der er ikke længere noget interessant materiale at indsamle her. For at holde sammenligningen til musikken kan man sige, at det med lovgivningen og den øvrige udvikling er lykkedes helt at udrydde, hvad den svarer til fest- og fødselsdagssange. De eksisterer ikke længere i Nordeuropa. Vil vi komme til at savne dem? Det tror jeg! Der er ikke blot tale om pynten på en lagkage i en søgt teoretisk sammenligning.

Skandinavien er det eneste sted på Jorden, hvor man dyrker landbrug så langt mod nord. Hvis vi skal finde egnede gener til at udvikle

I dag kontrol-lerer blot 10 firmaer i verden omkring 70 procent af verdenshandlen med frø, hvilket er næsten en fordobling inden for de sidste 10 år

Der er en

planter, der passer til højere temperaturer med mange lyse timer om sommeren, så er der ingen andre steder på Jorden, hvor vi kan finde planter, der er tilpasset disse forhold. Vi har kun de frø, som allerede er indsamlet. Der kommer ikke nyt materiale til fra vort eget område ud over de kommercielle ensrettede sorter. Det bliver et problem i fremtiden, og især hvis klimaet ændrer sig.

Når alle planter i en kornmark er genetisk ens, vil alle planter være modtagelige for de samme smitteracer af plantesygdomme.

Hvis én er modtagelig, vil alle planter være modtagelige.

Plantesygdomme er bl.a. svampe, som ikke retter sig efter gældende EU-lovgivning om ensartethed. De udvikler sig frit i naturen og findes i en mangfoldighed af former og nye varianter. Derfor vil der altid være en, der kan angribe næsten enhver plante.

I en varieret natur ville den kun kunne angribe en enkelt eller ganske få planter, men i mangel på variation i kornmarken kan nye varianter af sygdomme uhindret opformere sig og på den måde spredes epidemisk gennem marken. Når alle marker er genetisk ens, vil den fortsætte på nabomarken og til nabolandet.

I praksis viser erfaringen, at med den ensartethed, der har udviklet sig i de senere år, kan en kornsort kun holdes på markedet tre eller allerhøjst fem år; så bliver den så modtagelig for sygdomme, at den må erstattes af en ny sort. Landmændene bliver på den måde afhængige af hele tiden at blive forsynet med nye sorter, og lovgivningen sikrer, at også de nye sorter kommer fra de samme få firmaer, for landmændene må ikke lave deres egne sorter, og ingen må lave noget med en mangfoldighed, som kunne sikre sorterne en længere tid på markedet med stabile udbytter.

Når alle landmænd på et helt kontinent stort set dyrker de samme sorter, er de ikke bare ekstremt udsatte for epidemiske sygdomme, men de reagerer også ens på klimatiske forhold. Virkningerne af tørke i Rusland eller dårlige høstforhold i Danmark forstærkes af, at alle dyrker de samme ganske få afgrøder med de samme få sorter. En enkelt procent fra eller til betyder nok ikke så meget på den enkelte mark, men hvis høstudbyttet på et helt kontinent bliver bare nogle få procent mere eller mindre, så påvirker det verdens kornlagre og dermed verdensmarkedsprisen på korn.

Kornprisen er en af de vigtigste parametre, der styrer verdensøkonomien, og af allerstørste betydning for især verdens fattigste. I fremtiden forventer de fleste et mere ustabilt klima, og problemerne for verdens fødevarerforsyning i den forbindelse forstærkes af ensartetheden i agerlandet.

Oprindelig blev såsædslovgivningen lavet som en forbrugerbeskyttelse af landmænd mod at købe såsæd af dårlig kvalitet, men den har i dag udviklet sig til en beskyttelse af nogle få planteforædleres økonomiske interesser på bekostning af både landmænd, fødevarerindustri og forbrugere. Reglerne for anvendelse af såsæd er fastlagt i de såkaldte Upov-regler, og gennem WTO kræver vi, at alle lande, som handler med EU og USA, indfører tilsvarende regler i deres nationale lovgivninger.

På den måde gennemtvinger vi ensretningen også i de lande, hvor der stadig findes resterne af biodiversitet inden for deres kulturplanter. Irak var centrum for udviklingen af langt hovedparten af vore kulturplanter, fordi det var der, landbruget opstod for omkring 10.000 år siden, og den biologiske

sammenhæng mellem, hvad vi dyrker på marken, og hvad vi spiser. 'Ny nordisk mad' er en bevægelse blandt nordiske kokke om at udvikle vor mad i en positiv retning, men udviklingen begrænses af mulighederne for at skaffe spændende råvarer.

Skandinavien er det eneste sted på Jorden, hvor man dyrker landbrug så langt mod nord. Hvis vi skal finde egnede gener til at udvikle planter, der passer til højere temperaturer med mange lyse timer om sommeren, så er der ingen andre steder på Jorden, hvor vi kan finde planter, der er tilpasset disse forhold.

mangfoldighed sikres her ved, at mange af de oprindelig vilde slægtninger til kulturplanterne stadig gror i naturen omkring markerne, hvor de krydser med landsorterne.

Efter krigen i Irak har vi nu gennemtvunget en lovgivning, der forbyder dyrkning af landsorter i landet. Ud over at vi dermed mister en guldgrube af genetiske ressourcer for fremtidens planteaførelse, går det hårdt ud over bøndernes rettigheder og tvinger dem til afhængighed af de multinationale såsødsfirmaer. Er det virkelig det, vi ville opnå med krigen for at udbrede den kulturelle og personlige frihed?

EU's fælles landbrugspolitik tages fra tid til anden op til sundhedstjek, og i disse år er det såsødslovgivningen, der revideres. Det er på tide, at denne revision ikke blot overlades til kemikaliefirmaernes lobbyister, men at man i denne revision også ser på, hvilke effekter lovgivningen har på den biologiske mangfoldighed, bevarelsen af den kulturarv, der er knyttet til vore plante genetiske ressourcer og på de sikkerhedsmæssige forhold, der knytter sig til vor fødevarerforsyning, ikke mindst i forbindelse med klimaændringer.

Anbefal

Send

Du anbefaler dette.Vær den første af vennerne, der anbefaler dette.

Annoncer

Spar 23% på varmeregning

www.energimidt.dk/supervisor

Nem betjening via smartphone, iPad eller computer. Bestil i dag.

AdChoices

DEBAT – Mere plads til debat og indlæg

Læs Politiken hver LØRDAG [BESTIL I DAG](#)

KOMMENTARER

God tone i debatten

Hjælp os med at sikre en sober debat. Hold dig til saglige argumenter, og brug klagefunktionen, hvis du støder på bandeord, krænkelser eller personangreb.

> Læs reglerne for kommentarer

LUK OG SKRIV KOMMENTAR

ÆLDSTE FØRST

NYESTE FØRST

ANBEFALINGER

AF GEORG CHRISTENSEN, SØNDERBORG 04:10 22. SEP

ANBEFAL (1)

Den herlige "nye" privatiserede" verdensorden, hvor der kun er plads til forbrydere af enhver art.For tiden har vi især "genmanipuleret majs", med et gift "gen". Nu er der så i USA, ved at blive indført, en laks med et vækst "gen". Den bliver bare lidt større, med et par flere kroner i kassen.Den vanvittige kamp for flest kroner i kassen bør standses.

AF GEORG CHRISTENSEN, SØNDERBORG 04:23 22. SEP

ANBEFAL (1)

Når "gener" ændres, hos planter og hos dyr, uden i virkeligheden at kende sammenhængen, (med gift eller vækst) forøges, er der noget grueligt galt. Udtrykket: Det er ikke skadeligt for mennesket er ubrugeligt. Det så vi sidst under "fugle og svine influenzaen". Vi går alle og smitter hinanden. Fordi, ganske enkelt, vi hører sammen. Her kræves endnu et stort videnskabeligt arbejde.

 KLAG

AF SVS SØRENSEN, LYNGBY 10:48 22. SEP

 ANBEFAL (0)

 KLAG

Sammenligningen mellem musik og planteforædling er rent vås. At planteforædling er en kulturaktivitet er vist ny for de fleste planteforædlere. Grunden til at kornsorter skal være standardiserede er at avlerne skal vide hvad de dyrker, og køberne skal vide hvad de får. Gener for sygdomsresistens findes i arterne gemt i genbankerne eller i de oprindelige vilde arter og kan findes frem når det kræves

AF JENS-PETER HANSEN, 6200 AABENRAA 13:52 22. SEP

 ANBEFAL (0)

 KLAG

I Tyskland underløber man EU-reglerne for markedsføring af ikke EU godkendte kartoffelsorter ved at sælge varerne i emballage med påskriften: Alene til fortæring. (Nur zum Verzehr.) Og så er det helt lovligt og salget går strygende. Og mon ikke noget lignende forgår dernede når det drejer sig om ikke godkendte kornsorter. Men det har tysk TV nu ikke vist noget om endnu.

AF KLAUS SALL, BRABRAND 14:53 22. SEP

 ANBEFAL (0)

 KLAG

Kan det virkelig passe at jeg ikke må købe eller få f.eks. nogle spinat-frø fra min nabo som har dyrket egne spinat i mange år ? Jeg troede den danske og EU sortslisterne udelukkende var for typiske landbrugsafgrøder